

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН**

**Кафедра міжнародного приватного права**

**«ЗАТВЕРДЖУЮ»**

Заступник директора  
з навчальної роботи

\_\_\_\_\_ / *І.О. Мінгазутдінов*

«\_\_» \_\_\_\_\_ 20\_\_ р.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**«МІЖНАРОДНЕ ВАЛЮТНЕ ПРАВО»**

**для студентів**

**ГАЛУЗІ ЗНАНЬ – 0302 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»  
СПЕЦІАЛЬНОСТІ – 8.03020201 «МІЖНАРОДНЕ ПРАВО»**

**КИЇВ - 2013**

Розробник: к.ю.н., доц. **Криволапов Богдан Михайлович**

Обговорено та рекомендовано до видання Науково-методичною радою Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Протокол від «\_\_\_» \_\_\_\_\_ 20\_\_ року № \_\_\_

Голова науково-методичної ради \_\_\_\_\_ В.А. Бугров

«\_\_\_» \_\_\_\_\_ 20\_\_ року

© **Б.М. Криволапов, 2013 рік**

© \_\_\_\_\_ 20\_\_ рік

© \_\_\_\_\_ 20\_\_ рік

## ВСТУП

Навчальна дисципліна «Міжнародне валютне право» є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» *галузі знань – 0302 «Міжнародні відносини», спеціальності – 8.03020201 «Міжнародне право».*

**Предметом** вивчення дисципліни «Міжнародне валютне право» є: основні принципи, доктринальні засади, правові джерела, окремі поняття, терміни, визначення, дефініції, юридичні категорії та інститути міжнародного валютного права (загальні положення про валютне право, валютні операції, валютні обмеження, валютні застереження, валютні угоди,) специфіка правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин, пов'язаних із здійсненням операцій, предметом яких є валютні цінності, особливості вирішення основних конструкційно-догматичних проблем цивільного права, які зберігають своє науково-практичне значення під час аналізу та розробки сучасного праворозуміння.

**Міждисциплінарні зв'язки:** навчальна дисципліна «Міжнародне валютне право» має зв'язок з такими навчальними дисциплінами як «Порівняльне банківське право», «Міжнародне приватне право», «Міжнародне фінансове право».

Програма навчальної дисципліни складається з таких **змістовних модулів:**

1. Міжнародне право конвертованості
2. Правове регулювання страхування валютних ризиків

### **I. Мета та завдання навчальної дисципліни**

- 1.1. **Метою** надання студентам базових теоретичних знань в області міжнародного регулювання валютних відносин, зокрема, оволодіння ними нормативним матеріалом – діючим законодавством України, міжнародних договорів, прикладів з судової практики.
- 1.2. **Основними завданнями** вивчення даної навчальної дисципліни є надання необхідних навичок для виконання практичної, аналітичної та науково-дослідної роботи у сфері міжнародного валютного права.
- 1.3. **Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент повинен –**

**знати:**

- понятійний апарат міжнародного валютного права;
- основні інститути, вимоги вітчизняного законодавства та основних міжнародних договорів та конвенцій;
- особливості становлення та тенденції сучасного розвитку міжнародного валютного права в світі;
- роль міжнародних організацій в правовому регулюванні міжнародних валютних відносин

**вміти:**

- визначати суть валютних операцій;
- застосовувати чинне законодавство України;
- розробляти юридичну позицію в інтересах клієнта, а також контраргументи проти позиції опонентів; вести дискусію й дебати з питань міжнародного валютного права;
- формулювати юридичні висновки й консультації з питань міжнародного валютного права;
- проводити юридичний аналіз міжнародних валютних відносин;
- представляти інтереси клієнта в цивільних і господарських справах у судах України, третейських судах, у тому числі в міжнародному комерційному арбітражі; формувати юридичну позицію й доказову базу, складати процесуальні документи;
- здійснювати юридичний супровід основних видів зовнішньоекономічних операцій.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 108 годин / 3 кредити ECTS, зокрема: *лекції – 34 год., семінарські заняття – 17 год., самостійна робота – 57 год.*

**2. Форма підсумкового контролю успішності навчання – іспит.****3. Засоби діагностики успішності навчання та методи оцінювання**

*3.1 Знання та розуміння* студентів оцінюється за допомогою: есе, тематичних досліджень, здійснення аналітики, групової роботи, кейс-стаді, ситуативних тестових завдань, опитування у різних формах.

*3.2. Когнітивні навички (навички мислення)* оцінюються через: аналіз, есе, кейси, різномірні тести, оцінювання усіх частин окремих модулів, включаючи самостійну роботу.

*3.3 Практичні навички* студентів оцінюються за допомогою: проектною практичною роботи, есе, кейсів, комбінованих різномірних тестів у поєднанні або без поєднання з конкретними ситуативними завданнями; написання практичної роботи, рольових ігор, аналізу ситуацій роботи органів судочинства, зокрема та насамперед міжнародного, практичної роботи міжнародних інституцій, порівняльного аналізу правових норм.

*3.4 Контроль знань* здійснюється за модульно-рейтинговою системою, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки (100%)** включає: презентацію (20%), глибинність методології у репрезентованому дослідженні (20%), здійсненність та узгодженість пропозицій (20%), ступінь оригінальності (20%) та визначення методологічних проблем теми, ситуації (20%) та **оцінювання практичної підготовки (100%)** включає: якісну цілісність спостереження (25%), здатність оцінити проблему (25%), ідентифікацію шляхів і методологію вирішення проблеми, яка виникла чи може

виникнути (25%), окреслення шляхів вирішення специфічних (неординарних) проблем (25%).

Контроль якості вищої освіти, засоби діагностики та методи оцінювання детально зазначені у «Положенні про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» та відповідно у робочих програмах навчальних дисциплін.

#### **4. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни**

##### **«Міжнародне валютне право»**

##### **Змістовий модуль 1. Міжнародне право конвертованості**

###### **Тема 1. Поняття та джерело міжнародного валютного права**

Поняття міжнародного валютного права. Валютні цінності. Поняття валютних операцій. Поточні валютні операції. Операції пов'язані з рухом капіталів.

Суб'єкти міжнародного валютного права. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародного валютного права. Визначення резидентів. Визначення нерезидентів.

Джерела міжнародного валютного права. Внутрішнє законодавство як джерело міжнародного валютного права. Міжнародний договір як джерело міжнародного валютного права.

Світові валютні системи. Система золотого стандарту. Бреттон-Вудська валютна система. Ямайська валютна система.

###### **Тема 2. Валютний контроль**

Поняття валютного регулювання та контролю. Напрями валютного контролю.

Механізм валютного контролю. Суб'єктивна складова валютного контролю. Суб'єкти валютного контролю. НБУ у сфері валютного регулювання. Кабінет Міністрів України у сфері валютного регулювання. Функції державних органів і банківської системи України у сфері валютного контролю. Функціональна складова валютного контролю. Форми валютного контролю. Методи валютного контролю. Сфера валютного контролю.

Відповідальність за порушення валютного законодавств. Стаття 16 Декрету КМУ «Про систему валютного регулювання та валютного контролю» від 19. 02. 93. № 15-93.

###### **Тема 3. Валютні угруповання**

Поняття валютних блоків. Стерлінговий валютний блок. Доларовий блок. Золотий блок. Блок країн «осі».

Валютні зони. Характерні риси валютних зон. Стерлінгова валютна зона. Зона долару США.

Європейська валютна система. Передумови введення єдиної європейської валюти. Європейська валютна змія. Створення європейської валютної системи. Три компонента Європейської валютної системи.

Порядок створення європейського валютного союзу. План Жака Делора. Критерії «конвергенції». Сценарій вводу обігу євро.

Європейській центральний банк. Функції Європейського центрального банку. Керуюча рада. Виконавчий комітет. Загальна рада.

#### **Тема 4. Правове регулювання валютних обмежень**

Поняття валютних обмежень. Історія виникнення валютних обмежень. Мета валютних обмежень.

Форми валютних обмежень. Валютні обмеження в країнах з активним платіжним балансом. Валютні обмеження в країні з пасивним платіжним балансом.

Міжнародний валютний фонд та валютні обмеження. Стаття 8 Договору про міжнародний валютний фонд. Поточні міжнародні угоди. Справа «Худ корпорайшн». Множина валютних курсів. Справа «песофікації». Дискримінаційні валютні засоби. Компенсаційні угоди. Стаття 14 Договору МВФ про «перехідні положення». Дефіцитна валюта згідно Договору про МВФ. Процес ведення валютних обмежень за МВФ.

Валютні обмеження в законодавстві України. Системи попередніх імпорتنих депозитів. Обмеження строку розрахунків в іноземній валюті. Обмеження суми ввозу та вивозу національної та іноземної валюти фізичними особами. Обмеження переказу іноземної валюти за кордони України за рахунок особистих коштів. Реєстрація кредитів в іноземній валюті. Обмеження на експорт капіталу. Обов'язковий продаж надходжень в іноземній валюті. Обмеження з питань національної безпеки. Валютні блокади. Спрощена процедура МВФ дозволу на введення валютних обмежень (Рішення Виконавчої Дирекції № 144-(52/51)).

Валютні кліринги як форма валютних обмежень. Поняття валютних клірингів. Мета клірингових угод. Односторонній валютний кліринг. Двосторонній валютний кліринг. Багатосторонні валютні клірингові угоди. Європейській платіжний Союз.

#### **Тема. 5. Міжнародно-правові питання конвертованості**

Поняття та значення конвертованості. Вільноконвертована валюта. Частково конвертована (обмежено конвертована) валюта. Неконвертована валюта. Зовнішня конвертована валюта. Внутрішня конвертована валюта.

Класифікація валют за МВФ. Форми конвертованості. Конвертованість де-юре. Конвертованість де-факто. Концепція «вільно використаної валюти».

Класифікатор валют НБУ. Валюта першої групи класифікатора. Валюта другої групи класифікатора. Валюта третьої групи класифікатора НБУ.

Конвертованість та ОЕСР. Міжнародний рух капіталів. МВФ та міжнародний рух капіталів. Кодекс лібералізації руху капіталів. Поточні платежі, пов'язані с рухом капіталів. Невидимі правочини.

## **Тема 6. Конвертованість в праві ЄС**

Концепція руху капіталу в праві ЄС. Поняття руху капіталів в Римському договорі. справа *Graziana Luisi and Giuseppe Carbone v Ministero del Tesoro*. Класифікація «руху капіталів» за Директивою Ради ЄЕС № 88/361/CEE від 24 червня 1988 року про застосування ст. 67 Договору про ЄЕС

Принцип свободи руху капіталів. Принцип свободи руху капіталів за Директивою Ради ЄЕС № 88/361/CEE від 24 червня 1988 року про застосування ст. 67 Договору про ЄЕС.

Принцип свободи руху капіталів в сучасному праві ЄС. Свобода капіталів та платежів за Договором про функціонування ЄС.

Проблеми відображення принципу свободи руху капіталів в українському законодавстві. Основні положення Угоди про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами Класифікація «руху капіталів» в українському законодавстві.

## **Змістовий модуль 2. Правове регулювання страхування валютних ризиків**

### **Тема 7. Поняття і види валютних ризиків**

Поняття і головні чинники виникнення валютних ризиків. Головні закономірності динаміки валютних курсів.

Класифікація валютних ризиків. Операційні валютні ризики. Трансляційні валютні ризики. Економічні валютні ризики. Операційні валютні ризики.

Особливості управління валютними ризиками. Методи страхування валютних ризиків.

Загальні положення про валютні угоди.

### **Тема 8. Валютні застереження**

Поняття валютного застереження. Ризик експортера. Ризик імпортера.

Види валютних застережень. Валюта ціни. Валюта платежу. Пряме валютне застереження. Непряме валютне застереження. Автоматичне валютне застереження. Мультивалютне застереження. Золоте застереження. Цінові застереження.

Валютні застереження в українському законодавстві. Постанова КМУ і НБУ від 21 червня 1995 р. № 444 «Про типові платіжні умови зовнішньоекономічних договорів (контрактів) типові форми захисних застережень до зовнішньоекономічних договорів (контрактів), які передбачають розрахунки в іноземній валюті». Валютні застереження в Цивільному кодексі України. Валютні застереження в Господарському Кодексі України.

### **Тема 9. Форвардний контракт**

Поняття форвардного контрактаку. Мета форвардного контракту. Загальна характеристика форвардного контракту.

Формування форвардного курсу. Угода спот. Форвардна маржа. Премія та дисконт. Ставка ЛІБОР.

Різновиди форвардних контрактів. Відсотковий арбітраж з форвардним покриттям. Форвардний контракт з опціоном анулювання.

Законодавство України про форвардні контракти. Форвардні контракти в Податковому кодексі України. Форвардні контракти в нормативних актах НБУ.

### **Тема 10. Валютні угоди «своп»**

Поняття валютної угоди своп. Поняття «Репорта» та «Депорта».

Види свопів. Валютно-процентний своп. Валютний своп. Процентний своп.

Міжнародні стандарти для угод своп. Кодекс стандартних формулювань та умов для угод «своп» 1986 р. Правила ISIDA «Визначення відсоткових ставок і валютного обміну» 1987 р. Стандартні документи «своп» згідно правил ISIDA.

Визначення свопів в Податковому кодексі України та в нормативних актах НБУ.

### **Тема 11. Валютні опціони**

Поняття валютних опціонів. Види опціонів. Біржові опціони. Позабіржові опціони. Опціон “кол”. Опціон “пут”. «Європейський» опціон. «Американський» опціон.

Права та зобов'язання при здійсненні угоди з опціонами. Права та зобов'язання держателя опціону. Права та зобов'язання продавця опціону.

Визначення опціонів в Податковому кодексі України та в нормативних актах НБУ.

### **Тема 12. Валютні ф'ючерси**

Поняття валютних ф'ючерсів. Особливості ф'ючерсного ринку. Ціна купівлі валютного ф'ючерсу.

Особливості ф'ючерсного контракту. Місце укладання ф'ючерсних контрактів. Стандартизація ф'ючерсних контрактів. Типи ф'ючерсних контрактів.

Визначення ф'ючерсних контрактів в Податковому кодексі України та в нормативних актах НБУ.

### **Тема 13. Використання форфейтингу для страхування валютних ризиків**

Поняття та предмет форфейтингу. Форфейтингові боргові зобов'язання.

Зміст форфейтингової угоди. Оформлення форфейтингової угоди. Взаємні зобов'язання учасників угоди.

Співвідношення форфейтингової угоди та факторингу. Поняття та види факторингу. Правове регулювання факторингових операцій.

## **5. Рекомендована література**



## ОСНОВНА

1. Завальна Ж.В., Старинський М.В. Валютне право України: Навч. посібник.— 2-ге вид., перероб. І допов. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – С. 172.
2. Костюченко О.А. Правові засади валютного регулювання в Україні: навчальний посібник. – К. : КНТ, 2009. – 224 с.
3. Эбке Ф. Вернер. Международное валютное право: Пер. с немец. – М., «Международные отношения», 1997. – 336 с.
4. Ющенко В.А., Міщенко В.І. Валютне регулювання: Навч. посіб. — К.,1999. – 359 с.
5. Ющенко В.А., Міщенко В.І. Управління валютними ризиками: Навч.посіб. – К., 1998. – 444 с.

## ДОДАТКОВА

6. Альтшулер А.Б. Международное валютное право. – «Международные отношения», 1984. – 256 с.
7. Анулова Г.Н. Международные валютно-финансовые организации и развивающиеся страны. – М., Наука, 1988.
8. Балабанов И.Т. Валютные операции. - М., «Финансы и статистика», 1993.
9. Блайер А., Гжеляк З., Забельски К. Риск колебания курса валюты и выбор валюты при заключении сделок в сфере внешней торговли. – К., «Україна», 1993.
10. Богданов А.С. Валютная политика стран Запада: тенденции и противоречия. – М., «Международные отношения», 1984.
11. Боринець С.Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини: Підручник. – 2 – вид., перероб. й доп. — К.: Т-во «Знання», КОО, 1999. – 305 с.
12. Бункина М.К., Семенов А.М Основы валютных отношений: Учебн. пособие. – М.,1998. – С.13.
13. Былиняк С.А. Валютные проблемы и экономический рост развивающихся стран. - М., «Наука», Главная редакция восточной литературы, 1976.
14. Валютне регулювання в Україні: довідник закони, укази, постанови, накази, інструкції. – К., 1995.
15. Валютный рынок и валютное регулирование. / Под редакцией И.Н. Платоновой. – М., 1996.
16. Валюты стран мира: Справочник. - М., Финансы и статистика, 1987.
17. Васильев Е.А. Валютно-финансовый кризис и международное право. – М., «Международные отношения», 1982.
18. Воронова Л.К. Бенерська Д.А. Фінансове право. Навчальний посібник – К., «Либідь» 1993.
19. Гальчинський А.С. Сучасна валютна система. – К., «Лібра», 1993.
20. Гердеген Матіас. Європейське право/Пер. з німецької. – К.: «К.І.С.», 2008, – 528 с.
21. Кабанец О.І., Кольга В.Д. Валютне регулювання в Україні. – Донецьк: Донеччина, 2000. – 224 с.

22. Криволапов Б.М Валютні застереження в міжнародному приватному праві // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2011. – Вип. 99 ч. 2, сс.109-114.
23. Криволапов Б.М Місце міжнародного валютного права в сучасній системі права //Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2010. – Вип. 93 ч. 2, с. 98-102.
24. Криволапов Б.М. Правові аспекти свободи руху капіталів в європейському співтоваристві. // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2008. – Вип. 9
25. Криволапов Б.М. Чинні обмеження на рух капіталів в українському законодавстві та їх відповідність європейським стандартам // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2009. – Вип. 84 (част. II)
26. Криволапов Б.М. Валютні обмеження у сучасному міжнародному праві. // Науковий вісник Дипломатичної академії України. К., 2003. – Вип. 9, сс. 236-250.
27. Лазебник Л.Л. Міжнародне фінансове право: Навч. пос. – К: Центр учбової літератури, 2008, – 312 с.
28. Лунц Л.А. Денежное обязательство в коллизионном и гражданском праве капиталистических стран - М., «Внешняя торговля», 1948.
29. Международные валютно-кредитные и финансовые отношения. / Под редакцией Красавиной Л.Н. – М., «Финансы и статистика», 1994.
30. Міжнародні валютно-кредитні відносини. / Під редакцією Філіпенка А.С. – К., «Либідь», 1997.
31. Опришко В.Ф. Міжнародне економічне право – К., «Либідь», 1997.
32. Пейро М. Международные экономические, валютные и финансовые отношения: Пер. с франц. – М., Прогресс, 1994.
33. Подцерковний О.П. Грошові зобов'язання господарського характеру: проблеми теорії і практики. – Видання друге. – К.: Юстініан, 2007. – 424 с.
34. Право Европейского Союза: правовое регулирование торгового оборота. Учебное пособие. Под редакцией проф. В.В. Безбаха, доц. А.Я. Капустина, проф. В.К. Пучинского. – Издательство ЗЕРЦАЛО, 1999. – 400 с.
35. Право Европейского союза: Учебник для вузов / Под ред. С.Ю. Кашкина – М.: Юристъ, 2009. – 1054 с.
36. Радущинский И.Г. Валютное законодательство капиталистических стран – М., 1963.
37. Смыслов Д.В. Международный валютный фонд: современные тенденции и наши интересы – М., Финансы и статистика, 1993.
38. Топорнин Б.Н. Европейское право: Учебник. – М., Юристъ, 1999. – 456 с.
39. Фрей Л.И. Валютные ограничения и клиринги – М., 1940.